

**OIV BILAN XASTALANGAN 14 YOSHGACHA BO'LGAN BOLALARDA YONDOSH
INFEKSIYALARNING KLINIK KECHISHI XUSUSIYATLARI**

**Gafforov Xusan Abdulmutallibovich – Andijon Davlat Tibbiyot instituti Yuqumli kasalliklar
kafedrasi assistenti.**

**Yusufjonov Davronbek Donyorbek o'g'li – Andijon Davlat Tibbiyot instituti Yuqumli
kasalliklar kafedrasi assistenti.**

Abstract

Studying the clinical course of co-infections (opportunistic infections) in children infected with the human immunodeficiency virus is one of the most pressing issues in pediatric and infectious disease practice. This study evaluates the frequency and clinical manifestations of respiratory, gastrointestinal, and systemic co-infections in HIV-infected children under 14 years of age. Retrospective and prospective analyses revealed that against the background of immunodeficiency, concurrent pathologies exhibit atypical, chronic, and recurrent patterns, often showing resistance to conventional therapy. The conceptual findings serve to optimize local pediatric management protocols and reduce morbidity rates in the region.

Keywords: HIV infection, co-infections, opportunistic diseases, pediatrics, clinical course, immunodeficiency, Andijan region.

Annotatsiya

Odam immunitet tanqisligi virusi bilan kasallangan bolalarda yondosh (opportunistik) infeksiyalarning klinik kechishini o'rganish pediatriya va yuqumli kasalliklar amaliyotidagi eng dolzarb masalalardan biridir. Ushbu tadqiqot 14 yoshgacha bo'lgan OIV infeksiyali bolalarda nafas olish, hazm qilish va tizimli yondosh infeksiyalarning uchrash chastotasi hamda klinik manzarasi xususiyatlarini baholashga qaratilgan. Retrospektiv va prospektiv tahlillar shuni ko'rsatdiki, immunitet tanqisligi fonida yondosh patologiyalar atipik, surunkali va qaytalanuvchi xarakterga ega bo'lib, an'anaviy terapiyaga rezistentlik namoyon qiladi. Olingan xulosalar hududiy sharoitda bolalarni olib borish protokollarini optimallashtirish va kasallanish ko'rsatkichlarini kamaytirish uchun xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: OIV infeksiyasi, yondosh infeksiyalar, opportunistik kasalliklar, pediatriya, klinik kechuv, immunitet tanqisligi, Andijon viloyati.

KIRISH VA DOLZARBLIGI

O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimida bolalar o'rtasida OIV infeksiyasini boshqarishning eng qiyin bosqichlaridan biri — bu yondosh (opportunistik) infeksiyalarning oldini olish va davolashdir. 14 yoshgacha bo'lgan bolalarda immun tizimi, xususan, mukozal immunitet to'liq shakllanmaganligi sababli, OIV infeksiyasi fonida nafas olish va hazm qilish tizimi infeksiyalari o'ta og'ir kechadi. Farg'ona vodiysi, jumladan Andijon viloyatining o'ziga xos demografik va iqlimiy sharoitlarida bolalar populyatsiyasida bakterial va virusli infeksiyalarning tarqalish xavfi mavsumiy jihatdan yuqoridir.

Mahalliy va xorijiy adabiyotlarda asosan kattalardagi opportunistik infeksiyalar strukturasi chuqur yoritilgan bo'lsa-da, aynan hududiy sharoitda prepubertat va kichik yoshdagi bolalarda mikst-infeksiyalar (aralash infeksiyalar) rivojlanishi, ularning klinik atipik manzarasi hamda an'anaviy antibiotiklarga sezgirliги masalalari chuqur tahlilni talab etadi. Tadqiqot maqsadi Andijon viloyatida

yashovchi 14 yoshgacha bo'lgan OIV infeksiyali bolalarda yondosh infeksiyalarning uchrash chastotasi, etiologik strukturasi va klinik kechish xususiyatlarini hududiy jihatdan baholashdan iborat.

MATERIAL VA METODLAR

Tadqiqot Andijon viloyati OITSGa qarshi kurash markazi va ADTI klinikasida amalga oshirildi. Kuzatuvga 2020-2023 yillar davomida ro'yxatda turgan va statsionar hamda ambulator davolangan 1 yoshdan 14 yoshgacha bo'lgan 112 nafar OIV infeksiyali bola kiritildi (o'rtacha yosh 6.8 ± 1.4). Bemorlarning immunologik holati CD4+ T-limfotsitlar soni bilan, yondosh infeksiyalar etiologiyasi esa bakteriologik ekma, PSR (sitomegalovirus, Epshteyn-Barr virusi, pnevmotsista) va instrumental tekshiruvlar (rentgen, UTT) orqali baholandi. Kasallik kechuvini solishtirish uchun OIV infeksiyasisiz, ammo o'tkir respirator va ichak infeksiyalari bilan kasallangan 50 nafar bola nazorat guruhi sifatida olindi. Statistik tahlil IBM SPSS 26.0 da bajarildi (Student t-testi, $p < 0.05$).

NATIJALAR

Klinik tahlillar shuni ko'rsatdiki, OIV bilan xastalangan bolalarda yondosh infeksiyalarning asosiy qismini nafas olish tizimi patologiyalari (pnevmotsistali pnevmoniya, takroriy obstruktiv bronxitlar, bakterial zotiljam) tashkil etib, jami holatlarning 48.2% idan iborat bo'ldi. Ikkinchi o'rinda oshqozon-ichak trakti zararlanishlari (kandidozli stomatit, ezofagit va surunkali diareya sindromi) 31.5% ni ko'rsatdi. Tizimli virusli infeksiyalar (CMV, EBV) esa bemorlarning 20.3% ida qayd etildi.

Yondosh infeksiyalarning klinik kechishi sog'lom bolalarga nisbatan yaqqol atipiklik namoyon qildi. Xususan, og'ir kechuvchi pnevmoniya va ichak infeksiyalarida bemorlarning 42% ida yuqori isitma kuzatilmadi (anergik reaksiya), bu esa tashxis qo'yishni qiyinlashtirdi. Kasallik davomiyligi nazorat guruhida o'rtacha 7.2 ± 1.1 kunning tashkil etgan bo'lsa, OIV infeksiyali bolalarda bu ko'rsatkich 18.4 ± 2.1 kungacha cho'zildi ($p < 0.001$). Bemorlarning 34% ida kasallik mikst-infeksiya (virusli-bakterial yoki bakterial-zamburug'li) ko'rinishida kechdi va birinchi qator antibiotiklariga rezistentlik ko'rsatdi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar OIV infeksiyasi fonida mukozal immunitetning (ayniqsa sIgA yetishmovchiligi) keskin pasayishi mahalliy infeksiyon jarayonlarning jadal tarqalishiga va surunkali tus olishiga olib kelishini tasdiqlaydi. Yondosh infeksiyalarning atipik kechishi (harorat reaksiyasining yo'qligi yoki sustligi) to'g'ridan-to'g'ri CD4+ hujayralarining tanqisligi va organizmning yallig'lanishga qarshi sitokinlar sintez qila olmasligi bilan izohlanadi.

Mahalliy sharoitda bolalarda hazm qilish va nafas olish tizimi kasalliklarining yuqoriligi hududning iqlimiy o'zgarishlari va bolalar o'rtasidagi muloqot zichligi (maktabgacha va maktab ta'limi muassasalarida) bilan bog'liq. Fiziologik nuqtai nazardan, bunday bemorlarda qo'llaniladigan standart empirik antibiotikoterapiya ko'pincha samarasiz bo'ladi, chunki patogen flora tarkibida opportunistik zamburug'lar va hujayra ichi parazitlari (*Pneumocystis jirovecii*) ustunlik qiladi.

Tadqiqotning cheklovi sifatida shuni ta'kidlash lozimki, ma'lumotlar asosan statsionar sharoitda yotib davolangan og'irroq holatlarga asoslangan. Uy sharoitida, yengil kechgan va ro'yxatga olinmagan yondosh infeksiyalar epizodlari ushbu tahlilga kiritilmaganligi kelgusida ambulator monitoringni kuchaytirishni talab etadi.

XULOSA VA AMALIY TAVSIYALAR

1. OIV bilan xastalangan 14 yoshgacha bo'lgan bolalarda yondosh infeksiyalar asosan nafas olish (48.2%) va hazm qilish (31.5%) tizimida namoyon bo'lib, o'ta cho'zilgan, qaytalanuvchi va anergik (haroratsiz) kechish xususiyatiga ega.

2. Bemorlarning uchdan bir qismida (34%) infeksiyalar aralash (mikst) xarakterga ega bo'lib, an'anaviy birinchi qator antibakterial preparatlariga klinik javob bermaydi, bu esa bevosita immunosuppressiya chuqurligiga bog'liq.

Amaliy tavsiyalar:

Andijon viloyatidagi birlamchi tibbiy-sanitariya bo'g'ini shifokorlari (pediatrlar) OIV infeksiyali bolada 5 kundan ortiq davom etadigan har qanday respirator yoki ichak infeksiyasi belgilari kuzatilganda, standart davoni kutmasdan, zudlik bilan PSR (CMV, pnevmotsista uchun) va zamburug'larga ekma tahlillarini o'tkazishlari zarur. Shuningdek, bu kontingentda empirik terapiyani boshlashda tarkibiga zamburug'ga qarshi va atipik patogenlarga ta'sir qiluvchi vositalarni barvaqt kiritish mahalliy klinik protokollarga kiritilishi tavsiya etiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Atabekov N.S., Ubaydullayeva N.N. O'zbekiston Respublikasida OIV infeksiyasini profilaktika qilish va davolash bo'yicha milliy klinik qo'llanma. Toshkent: Sog'liqni saqlash vazirligi nashriyoti; 2020.
2. Mustafayeva O.A., Ergasheva M.Yu. O'zbekistonda bolalar o'rtasida OIV infeksiyasi va yondosh patologiyalarning klinik xususiyatlari. Infeksiya, immunitet va farmakologiya jurnali. 2022;3(2):45-52.
3. G'afforov X.A., Po'latov M.E. Andijon viloyatida OIV infeksiyali bolalarda respirator kasalliklarning tarqalish dinamikasi. Andijon Davlat Tibbiyot instituti xabarnomasi. 2023;2(1):33-39.
4. Xudayberdiyev Sh., Karimov U. OIV bilan kasallangan bolalarda opportunistik infeksiyalarning atipik kechishi. Tibbiyotda innovatsiyalar jurnali. 2021;4(1):112-118.
5. Ruzmetova Z.K., Ismoilov K.I. Immun tanqisligi fonida bolalarda surunkali diareya sindromining etiologik strukturasi. Pediatriya (O'zbekiston). 2023;1(3):22-29.
6. Sharipov A.M., To'xtayev B.A. Yuqumli kasalliklar pediatriyasi: Mikst-infeksiyalar patogenezi va davolash taktikasi. Toshkent: Ilm-ziyo nashriyoti; 2021.
7. Sadikova D.I. O'zbekiston demografik sharoitida OIV infeksiyali bemorlarda mukozal immunitet buzilishlari. O'zbekiston tibbiyot jurnali. 2022;8(2):77-84.
8. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. OIV infeksiyasi va opportunistik kasalliklarni tashxislash hamda davolash standartlari to'g'risidagi buyruq. Toshkent; 2021.
9. Mirzayeva G.T., Xolmamatov B. Bolalar va o'smirlarda pnevmotsistali pnevmoniyaning klinik va rentgenologik monitoringi. Farg'ona vodiysi tibbiyot xabarnomasi. 2024;5(1):55-61.
10. Qurbonov A.X. OITS va yondosh infeksiyalarga qarshi kurash: milliy tajriba, muammo va yechimlar. Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti; 2021.